

Удосконалення управлінського обліку в контексті забезпечення ефективності діяльності банку

У посткризовий період розвитку економіки України дієва організація управлінського обліку є актуальною проблемою всіх банківських установ, незалежно від специфіки та масштабів їх діяльності. З метою підвищення конкурентоспроможності та ефективності діяльності банків виникає необхідність у значних економічних перетвореннях, шляхом прийняття ефективних управлінських рішень, спрямованих на підвищення довіри до банків, стабілізацію фінансових ринків, зниження ступеня ризиковості банківських операцій. Під час вирішення ключових проблем, що виникають в процесі управління банківською установою, необхідно звертати увагу на ефективну організацію управлінського обліку, який спрямований на виявлення, вимірювання, аналіз, підготовку, інтерпретацію та передачу інформації для забезпечення ефективності діяльності банку.

Виходячи з цього, метою дослідження є удосконалення інструментів управлінського обліку для забезпечення ефективного функціонування банківських установ в Україні.

Дана тема досліджується як вітчизняними, так і зарубіжними вченими. Зокрема, значний внесок у дослідження практичних та теоретичних аспектів управлінського обліку внесли Дж. Фостер та Ч.Т Хорнгрен, К. Друрі, Б. Нідлз, К., А. Зудилін, В. Палій, О. Шеремет, В. Ткач, А. Яругова, С. Ніколаєва, О. Крещенко, І. О. Московчук, О. В. Потьомкіна. До вітчизняних науковців, що займалися дослідженням даної теми можна віднести О.В. Примостку та Л.О. Лисенюка [1], що здійснили оцінку ризиків в банку за допомогою нормативно-індексної моделі; Г.М. Пурій [4], який у своїй статті «Оцінка ризиковості кредитно-інвестиційної діяльності банків на фінансовому ринку», розрахував ризиковість кредитно-інвестиційної діяльності банків, застосовуючи нормативно-індексну модель. Питання визначення рівня впливу кредитного ризику на діяльність банків висвітлено в праці Д. Тахе [3], в якій досліджено різні методики оцінки кредитних ризиків в банку

Проте, незважаючи на численність досліджень у даній сфері знань, теоретична база є ще недостатньо вивченою, наукові розробки щодо застосування інструментів управлінського обліку для оцінки ризиків та ефективності у банківській практиці носять дискусійний та суперечливий характер, а отже потребують удосконалення та подальших досліджень.

У сучасних умовах з метою прийняття ефективних управлінських рішень в банківських установах необхідна достовірна, оперативна та деталізована інформація, яка може бути отримана лише за ефективною організацією управлінського обліку. Він є системою якісної обробки та підготовки інформації про діяльність банків для внутрішніх користувачів всіх рівнів управління.

У період фінансової кризи велика кількість банківських установ зазнала значних збитків. Причиною цього стала неефективна політика управління

ризиками, а також недосконалі методики планування та прогнозування діяльності банків. В цей період виникла гостра необхідність в застосуванні нових, більш удосконалених моделей та інструментів управлінського обліку, які дозволяють отримати необхідну для планування та прогнозування показників діяльності банку інформацію. Як свідчить практика, найбільші можливості для побудови гнучких та адаптивних моделей планування та оцінки ефективності діяльності банку надають інструменти, побудовані на математичному та статистичному аналізі, оскільки такі моделі надають можливість структурувати та ідентифікувати взаємозв'язки між основними показниками діяльності банку.

Існують три основні типи моделей, які можуть застосовуватися в процесі оцінки ефективності діяльності банку: описові, предикативні та нормативні.

Описові моделі, що ґрунтуються на використанні фактичних даних бухгалтерського обліку та звітності: побудова системи звітних балансів; подання управлінської звітності у різних аналітичних розрізах; вертикальний та горизонтальний аналіз звітності; система аналітичних коефіцієнтів; аналітичні примітки до звітності.

Предикативні моделі – це моделі прогностичного характеру. Вони використовуються для прогнозування доходів, витрат, прибутку, оцінки майбутнього фінансового стану банку.

Нормативні моделі застосовуються для порівняння фактичних результатів діяльності із нормативними або запланованими. Моделі використовуються переважно у внутрішньому управлінському аналізі.

Для удосконалення методичного забезпечення управлінського обліку пропонуємо застосовувати динамічну нормативно-індексну модель оцінки ефективності діяльності банку. Нормативна модель – формалізований опис бажаного стану банку, здійснений за допомогою упорядкованого ряду індексів динаміки аналітичних показників (коефіцієнтів), що комплексно характеризують ефективність діяльності банку.

Фундаментальними елементами побудови динамічної нормативно-індексної моделі є такі: система інтегральних показників – сукупність значущих співвідношень (коефіцієнтів, індексів, аналітичних моделей, сукупності індикаторів тощо); динамічний норматив (індикатор) – сукупність показників, упорядкованих за ознакою ступеня їх динаміки (зокрема темпів чи індексів їх зростання та приросту) так, що підтримання цього порядку в реальній діяльності банку забезпечує кращі порівняно з попереднім періодом результати. З метою здійснення економічної інтерпретації отриманих результатів, необхідно розрахувати матрицю преференцій та матрицю нормативних співвідношень, шляхом ранжування показників за темпами росту. Кінцевий розрахунковий показник обчислюється шляхом ділення за модулем сукупної кількості елементів (значення яких знаходиться в межах $-1 \leq x \leq 1$) матриці нормативних співвідношень на сукупну кількість всіх елементів матриці преференцій

Призначення цієї моделі ґрунтується на тому, щоб контролювати динаміку показників діяльності банку та їх зміни для того, щоб досягти поставлених цілей.

Переваги побудови нормативно-індексної моделі для оцінки ефективності діяльності банку полягають у тому, що вона надає можливість відобразити взаємозв'язки між окремими показниками діяльності банку у динаміці та дозволяє комплексно оцінити результати.

Особливістю моделі є її універсальність, тобто вона може застосовуватись для оцінки та прогнозування різних показників діяльності банку (табл. 1).

Таблиця 1 – Напрямки використання динамічної нормативно-індексної моделі для оцінки ефективності діяльності банку

№ з/п	Альтернативні варіанти для оцінки	Показники, що підлягають аналізу	Економічна інтерпретація результатів
1	Оцінка фінансового стану [5]	Показники майнового стану, ліквідності, ділової активності, фінансової стійкості, рентабельності	Дає можливість комплексно оцінити фінансовий стан банку у розрізі видів та напрямків діяльності
2	Оцінка кредитних ризиків	Кредитний портфель, резерви під кредити	Дозволяє оцінити якість кредитного портфелю банку, визначити величину ризику кредитного портфеля та необхідну суму резервів
3	Оцінка ліквідності	Показники миттєвої, поточної, короткострокової ліквідності	Дозволяє оцінити можливість своєчасного виконання банком своїх фінансових зобов'язань, показує рівень збалансованості вимог та зобов'язань банку
4	Оцінка ефективності	Рентабельність капіталу, активів, витрат, чистий серед, чиста процентна маржа, рівень операційного доходу	Дає можливість оцінити ефективність діяльності банку в цілому, окремих структурних підрозділів та бізнес-напрямків, а також провести оцінку ефективності в розрізі банківських продуктів та послуг.

Враховуючи значний вплив ризиків на результати діяльності банку, проілюструємо застосування моделі на прикладі оцінки кредитного ризику [2].

Оскільки, всі розраховані показники є відносними, то для їх узагальнення можна використати статистичний метод, а саме розрахунок геометричної простої. Результати розрахунків показника комплексної оцінки ризиковості кредитної діяльності банків наведено на рис. 1:

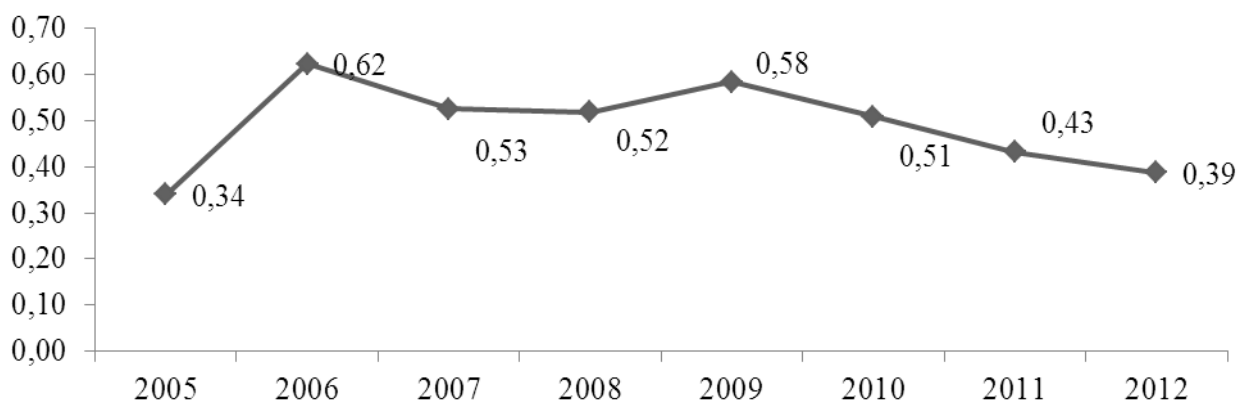

Рисунок 1 – Динаміка комплексного показника кредитного ризику банків України за період 2005-2012 рр.

Отже, в контексті підвищення ефективності діяльності банків в Україні управлінський облік відіграє ключове значення, адже правильно обрана стратегія та тактика управління банком через певний період дає позитивний результат (поступове збільшення прибутку). Поряд з цим, подальшого дослідження потребує розрахунок результативності діяльності банківських установ на основі показників ефективності за допомогою нормативно-індексної моделі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Примостка, Л.О. Сукупний ризик банку: методика оцінки на основі нормативно-індексної моделі [Текст] / Л.О. Примостка, О.В. Лисенок // Вісник НБУ. – 2008. – №5. – С. 34-38.
2. Дані фінансової звітності банків [Електронний ресурс] / Офіційний сайт НБУ. — Режим доступу: http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id76262&cat_id=36794.
3. Tasche, D. Risk contributions and performance measurement [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.m4.ma.tum.de/pers/tasche/riskcon.pdf>.
4. Пурій, Г.М. Оцінка ризиковості кредитно-інвестиційної діяльності банків на фінансовому ринку України [Текст] / Пурій Г.М. // Науковий вісник: фінанси, банки, інвестиції. – 2011 – №1. – С. 46-54.
5. Піскунов, Р.О. Діагностика фінансового стану банківської системи на основі нормативно-індексної моделі [Текст] / Р.О. Піскунов // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України : збірник тез доповідей XIII Всеукраїнської науково-практичної конференції (28-29 жовтня 2010 р.) : у 2 т. / Державний вищий навчальний заклад «Українська академія банківської справи Національного банку України». – Суми, 2010. – Т. 1. – С. 152-153.

Струк, Л.Є. Удосконалення управлінського обліку в контексті забезпечення ефективності діяльності банку [Текст] / Л.Є. Струк, Н.Г. Євченко // Обліково-аналітичне забезпечення інноваційної трансформації економіки України : матеріали VI Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції (15-25 травня 2012 р.). – Одеса : ОНПУ, 2012. – С. 98-102.